Príbeh ghanskej dediny

vzdelávacia lekcia

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

© Fairtrade Česko a Slovensko 2026. Metodika: Stanislav Komínek a Veronika Ambrozy. Ilustrace: Dalibor Krch, překlad do SK Hana Maliková

Vzdelávacia lekcia **Príbeh ghanskej dediny**

Ciele:
- ★ Účastníci a účastníčky vyhľadajú na mape, kde sa pestuje káva, kakao a cukrová trstina.
- ★ Účastníci a účastníčky opíšu, ako bežne žijú pestovatelia kakaa v západnej Afrike.
- ★ Účastníci a účastníčky diskutujú, ako využiť fairtradový príplatok na zlepšenie života pestovateľov kakaa v ghanskej dedine.

Anotácia: Táto vzdelávacia lekcia sa zameriava na zoznámenie so životnými podmienkami pestovateľov kakaa v západnej Afrike a dopadmi Fairtrade na ich životy. Na úvod účastníci a účastníčky zapájajú svoje zmysly a pri práci so slepou mapou si pripomínajú oblasti pestovania kávy, kakaa a cukrovej trstiny. V hlavnej časti si približujú neľahký život pestovateľov kakaa v západoafrickej Ghane pomocou príbehu a ilustrácie. Účastníci a účastníčky následne rozhodujú, kam investovať bonusové prostriedky fairtradového príplatku, ktorý v systéme Fairtrade platia pestovateľskému družstvu odberatelia navyše. Na záver účastníci a účastníčky o situácii pestovateľov v rámci reflexie spoločne diskutujú.

Kľúčová otázka: Ako pomáha fairtradový príplatok pestovateľom kakaa žiť lepší život?

Vek: 10+
Počet účastníkov: 4+
Časová dotácia: 45 minut

Pomôcky:
- ★ ★ príloha 1: slepá mapa sveta so zoznamom pestovateľských krajín (na premietanie)
- ★ príloha 2: pracovný list s ilustráciou súčasného stavu (vytlačte jednu kópiu do každej skupiny pre 4 až 6 ľudí)
- ★ príloha 3: pracovný list s ilustráciou možností využitia fairtradového príplatku (vytlačte jednu kópiu do každej skupiny pre 4 až 6 ľudí)
- ★ príloha 4: známka FAIRTRADE (vytlačte 1x)
- ★ poháriky so zrnkovou kávou, kakaovým práškom a trstinovým cukrom
- ★ dataprojektor, počítač (voliteľne: školské atlasy sveta a interaktívna tabuľa)
- ★ mince: najlepšie 1 €, ale možno aj žetóny (5 mincí do každej skupiny pre 4 až 6 ľudí)
- ★ tabuľa / flipchart a písacie potreby

Postup = evokácia + uvedomenie + reflexia

Evokácia (10 minút)

Zapojenie zmyslov a geografické zaradenie
(10 minút)

Pripravte si poháriky s kávou, kakaom a trstinovým cukrom. Nechajte účastníkov a účastníčky, aby si ich prezreli a privoňali k nim. Zapojiť môžete aj ďalšie zmysly a suroviny ochutnať. Potom sa opýtajte, o aké suroviny ide a na čo ich používame v domácnosti.

Vysvetlite, že ani jedna z týchto potravín sa nepestuje na Slovensku a pochádzajú zo vzdialených tropických krajín. Nechajte účastníkov a účastníčky hádať, odkiaľ suroviny pochádzajú.

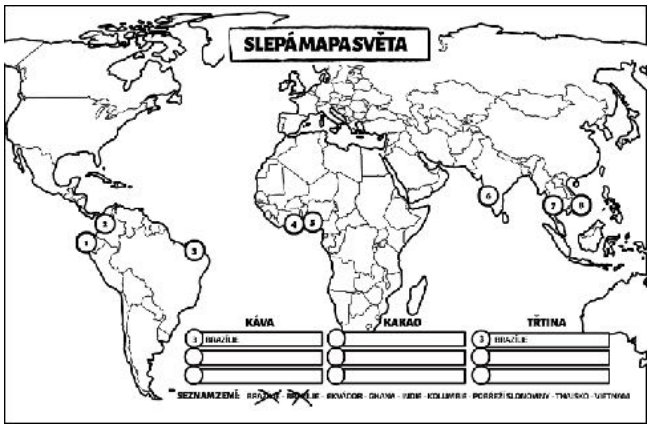

Premietnite slepú mapu sveta (Príloha 1). Účastníci a účastníčky majú za úlohu priradiť ku každej komodite tri hlavné pestovateľské krajiny, ktoré vyberajú zo zoznamu. Dva z celkovo deviatich obdĺžnikov sú už predvyplnené: dopísaná je tam Brazília (číslo 3), ktorá je najväčšou pestovateľskou krajinou pri káve aj cukrovej trstine.

Na vyhľadávanie krajín označených číslom na slepej mape môžu účastníci a účastníčky použiť školský atlas sveta. Vyhľadané krajiny s príslušným číslom zo slepej mapy spoločne vypíšte na tabuľu/flipchart. Opýtajte sa, na akých kontinentoch sa tieto krajiny nachádzajú.

Následne sa pokúste priradiť krajiny k plodinám. Môžete použiť mapu poľnohospodárskej produkcie zo školského atlasu sveta. Výsledky zapíšte na flipchart/tabuľu alebo pri použití interaktívnej tabule priamo do daných obdĺžnikov na premietanej slepej mape.

Správne riešenie (podľa poradia produkcie):

- ★ Káva: Brazília (Južná Amerika), Vietnam (Ázia), Kolumbia (Južná Amerika)
- ★ Kakao: Pobrežie Slonoviny (Afrika), Ghana (Afrika), Ekvádor (Južná Amerika)
- ★ Trstina: Brazília (Južná Amerika), India (Ázia), Thajsko (Ázia)

Vysvetlite, že suroviny pochádzajú z bývalých koloniálnych území, kde ich ľudia museli ešte pred 100 rokmi pestovať za otrockých podmienok pre svojho kolonizátora. Nedostávali za ne dobre zaplatené vtedy a nedostávajú ani dnes. Dobré podmienky pestovateľom chce zabezpečiť systém Fairtrade a toto sú tri dôležité suroviny, ktorými sa v tomto certifikačnom systéme obchoduje.

INFOBOX O KOLONIALIZME:

Kolonializmus je obdobie, keď silné európske štáty od 16. do 20. storočia násilím ovládali vzdialené územia v Afrike, Amerike a ďalších častiach sveta, aby z nich získavali bohatstvo, suroviny a pracovnú silu. Počas transatlantického obchodu boli milióny Afričanov násilne odvlečené do Ameriky, kde museli pracovať ako otroci na plantážach, zatiaľ čo Európa z tohto systému ekonomicky bohatla. Pre Afriku to znamenalo stratu obyvateľov, rozvrátené spoločnosti a dlhodobé problémy, pre Ameriku vznik novej spoločnosti založenej na nerovnosti a vykorisťovaní a pre Európu rast moci a bohatstva, ale aj zodpovednosť za nespravodlivosti, ktorých dôsledky sú viditeľné dodnes.

INFOBOX O FAIRTRADE:

Fairtrade je certifikácia tovaru. Ľuďom z krajín Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky poskytuje možnosť uživiť sa vlastnou prácou za dôstojných podmienok. Pestovatelia a zamestnanci dostávajú v rámci systému Fairtrade za svoje kakao, kávu, bavlnu alebo cukrovú trstinu spravodlivú výkupnú cenu a navyše fairtradový príplatok. Viac na www.fairtrade.sk.

Uvedomenie (25 minút)

Ghanská dedina
(10 minút)

Rozdeľte účastníkov do skupín po 4 až 6 ľuďoch. Upozornite, že sa teraz budete venovať kakau a priblížite si situáciu pestovateľov v západnej Afrike. Do každej skupiny rozdajte ilustráciu súčasného stavu z bežnej ghanskej dediny (Príloha 2).

Vysvetlite, že teraz **budete rozprávať krátky príbeh o živote pestovateľov a ich úlohou bude počas rozprávania do ilustrácie zakresľovať/ zakrúžkovať situácie, o ktorých budú počuť.** Napríklad ak budeme hovoriť o detskej práci, v ilustrácii zakrúžkujte perom pracujúce deti. Čítajte pomaly.

Prečítajte príbeh: „Vitajte v Ghane! Volám sa Efia a mám 12 rokov. Mám staršieho brata. Naša rodina sa volá Owusu, v našej reči to znamená silný alebo aj mocný. Ale nemáme to jednoduché. Rovnako ako veľa ďalších ľudí žijeme len v jednoduchej chatrči s plechovou strechou. Pre pitnú vodu musíme chodiť pol hodiny pešo, do školy to mám po prašnej ceste 10 km, najbližšia nemocnica je 80 km ďaleko a ľudia tu aj tak nemajú peniaze na zdravotnú starostlivosť. Most cez rieku je rozbitý a bojíme sa, že spadne. Moja babka mi rozprávala, že za jej detstva boli všade naokolo tropické pralesy s vysokými stromami, žili tam slony pralesné, šimpanzy a hrochy trpasličie. Ale lesov i zvierat postupne ubúdalo, aby sa urobilo miesto na pestovanie kakaovníkov. Vedeli ste, že u nás v Ghane vypestujeme hneď po susednom Pobreží Slonoviny najviac kakaa na celom svete? Rovnako ako ďalších 800 000 rodín sa tu živíme pestovaním kakaa, z kakaovníka mačetou odsekávame plody, ktoré majú až 30 cm. Keď plody rozsekneme, môžeme z nich vydlabať kakaové bôby. Tie musíme nechať týždeň zakryté banánovníkovými listami, aby skvasili, a potom bôby môžeme nechať usušiť na slnku.
Bohužiaľ, za usušené kakaové bôby nedostávame dobre zaplatené a žijeme v chudobe. Rodičia si pre nedostatok peňazí nemôžu dovoliť zaplatiť dospelých robotníkov na prácu na plantáži, a tak im počas zberu namiesto školy musíme pomáhať aj my, deti. Chcela by som mať dobré vzdelanie a baviť sa s kamarátmi, ale často to nejde. Na jedlo máme bežne len ryžu s rybacou omáčkou, občas banány. Kuracie si môžeme dovoliť len raz za mesiac. A počasie je dosť nepríjemné, kvôli zmene klímy tu máme dlho sucho a potom prichádzajú silné ničivé dažde, kvôli ktorým sa na kakaovníky šíria plesne a vypestujeme potom málo. Dúfam, že sa naša situácia čoskoro zlepší."

Po prečítaní príbehu dajte skupinám ešte minútu na dokrúžkovanie a opýtajte sa:
- ★ Aké situácie ste v ilustrácii zakrúžkovali?
- ★ Čo sa vám v príbehu najviac nepáčilo a prečo?
- ★ Čo by ste chceli zmeniť? Prečo práve túto situáciu?

Zmena vďaka Fairtrade
(15 minút)

Pokračujte v príbehu: „Ahoj, tu je opäť Efia. Moji rodičia sa rozhodli, že sa na zlepšenie našej situácie spoja s ďalšími rodinami a založia pestovateľské družstvo. Spoločne s ďalšími rodinami vypestujeme veľa kakaa a dostaneme za neho viac zaplatené, pretože si pri predaji môžeme dohodnúť lepšiu výkupnú cenu. A hlavne sa môžeme ako družstvo pripojiť do systému Fairtrade. Videli ste už niekedy značku FAIRTRADE na obale čokolády? Možno je to kakao v tej čokoláde

práve od nás. My za ne vďaka Fairtrade dostaneme viac peňazí a odberatelia nám ešte navyše platia fairtradový príplatok. To sú bonusové peniaze, ktoré dostáva celé naše družstvo. Rodičia sa potom stretnú s ďalšími členmi družstva a spoločne rozhodujú, do čoho tieto bonusové prostriedky investujú. Hovoria si, čo z týchto peňazí zaplatia. Hodí sa viac nová studňa, škola, most, ordinácia, opravený domček alebo nové sadenice každému? Čo by ste v našej dedine zlepšili vy?“

Do každej skupiny (stále po 4 až 6 ľudoch) rozdajte pracovný list k možnostiam využitia fairtradového príplatku (Príloha 3) a päť mincí. Tie predstavujú fairtradový príplatok, ktorý pestovateľské družstvo dostalo tento rok. Úlohou skupín je prediskutovať, do čoho tento fairtradový príplatok tento rok investujú. Na tabuľu napíšte menu, z ktorého môžu skupiny vyberať a minúť svojich 5 mincí. Položte otázku: „Čo by podľa vás najviac zlepšilo život pestovateľov?“

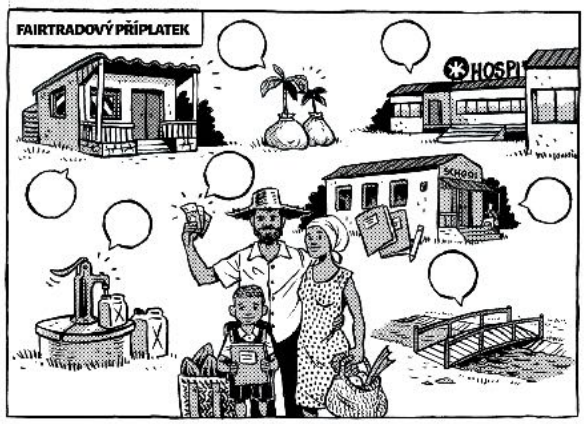

Každé zlepšenie má inú hodnotu:
- ★ Studňa s čistou vodou (2 mince)
- ★ Nová škola a zošity pre deti (2 mince)
- ★ Lekárska ordinácia (2 mince)
- ★ Oprava mosta cez rieku (1 minca)
- ★ Odolnejšie sadenice kakaovníkov (1 minca)
- ★ Finančný bonus pre pestovateľov (2 mince)
- ★ Oprava domčekov pestovateľov (2 mince)

Nechajte skupiny, aby prediskutovali svoje návrhy a rozhodli sa, kam a prečo investujú spoločné peniaze z fairtradového príplatku. Svoju voľbu zaznamenajú do pracovného listu. Na diskusiu v skupinách a rozdelenie 5 mincí z fairtradového príplatku dajte skupinám 10 minút. Potom nechajte každú skupinu predstaviť svoje rozhodnutia a v celej skupine prediskutujte nasledujúce otázky:
- ★ Kam ste svoje prostriedky investovali? Prečo práve sem?
- ★ Ktorá investícia bude podľa vás mať najväčší efekt na zlepšenie života pestovateľov? Prečo?
- ★ Na akej investícii ste mali v skupine najväčšiu zhodu?
- ★ V čom ste mali rozdielne názory? Ako ste situáciu vyriešili?

Reflexia (10 minút)

Kruh zdieľania
(10 minút)

Na záver si spoločne sadnite do kruhu. Pedagóg alebo pedagogička drží v ruke známku FAIRTRADE a posiela ju dookola. Kto značku drží, odpovedá na jednu z troch otázok:
- ★ Čo nové som sa dnes dozvedel/a?
- ★ Prečo je dôležité, aby dospelí za svoju prácu dostávali spravodlivú odmenu?
- ★ Ako môžeme pestovateľom pomôcť my tu na Slovensku?

Pedagóg alebo pedagogička lekciu uzavrie s tým, že každý z nás má pri nákupe superschopnosť vybrať si vec, ktorá pomáha ľuďom na druhom konci sveta žiť dôstojnejší život.

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

© Fairtrade Česko a Slovensko 2026. Metodika: Stanislav Komínek a Veronika Ambrozy. Ilustrácie: Dalibor Krch. Sadzba: Stanislav Komínek.

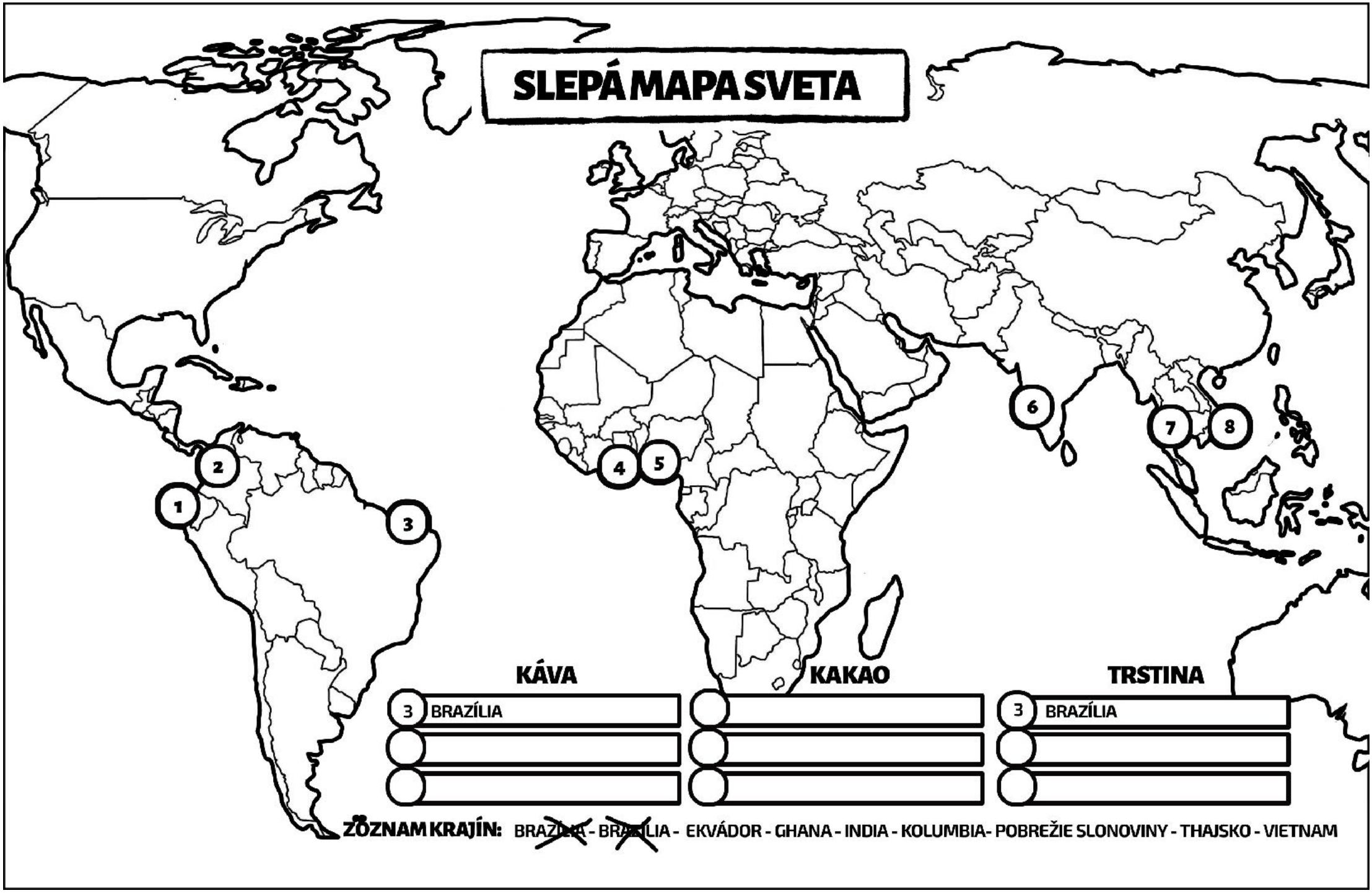
SLEPÁ MAPA SVETA
1
2
3
4
5
6
7
8
KÁVA
3 BRAZÍLIA
KAKAO
TRSTINA
3 BRAZÍLIA
ZOZNAM KRAJÍN: BRAZÍLIA - BRAZÍLIA - EKVÁDOR - GHANA - INDIA - KOLUMBIA - POBREŽIE SLONOVINY - THAJSKO - VIETNAM

SÚČASNÝ STAV
SCHOOL 10KM
HOSPITAL 80KM
OUT OF ORDER!

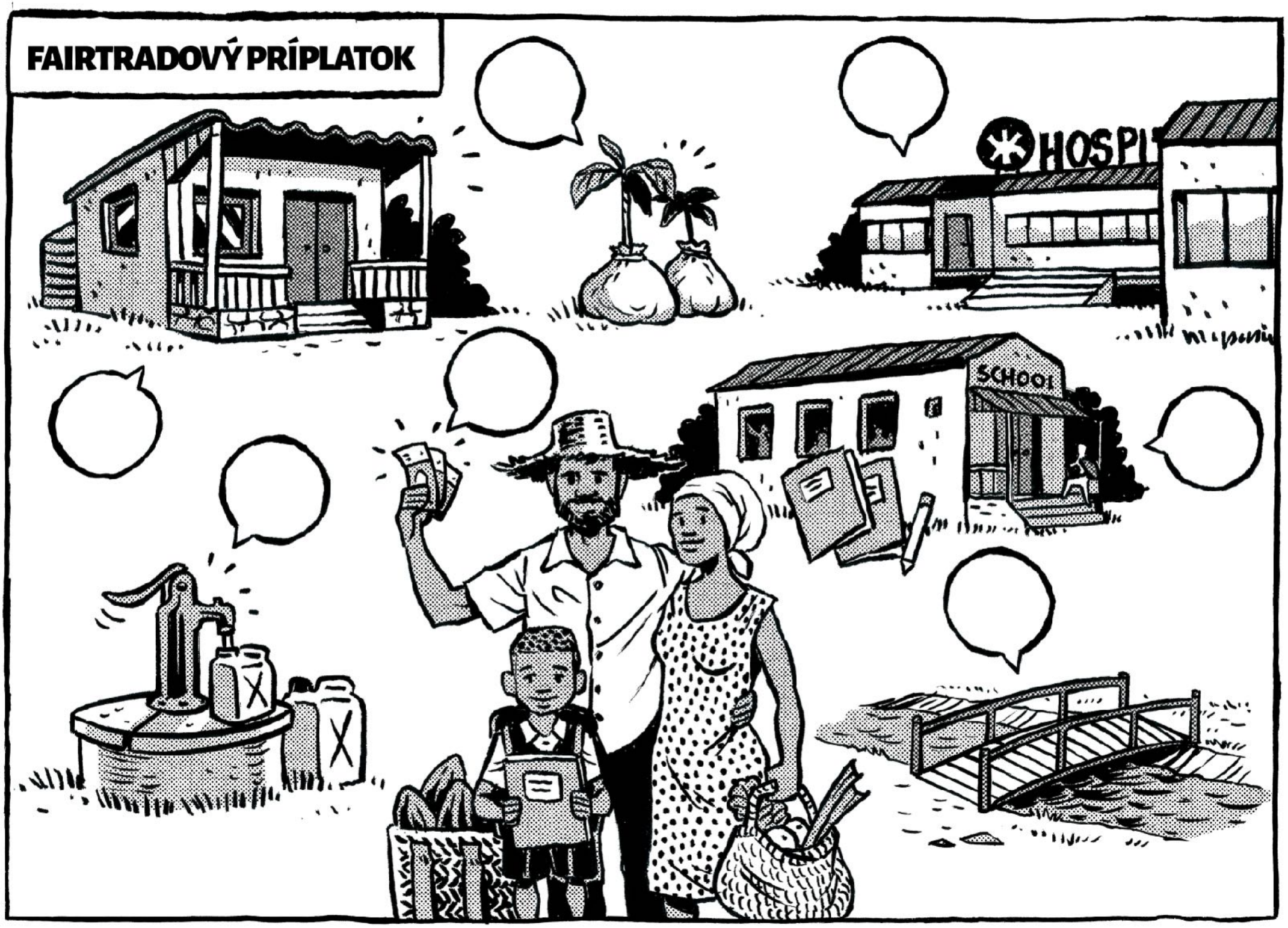
FAIRTRADOVÝ PRÍPLATOK
HOSPI
SCHOOL

FAIRTRADE